

— HENKILÖ —

Teksti **Heini Kilpamäki** Kuvat **Riikka Hurri/Otavamedia**

Historioitsija Teemu Keskisarjan nuoruuteen kuuluivat ajelehtiva elämäntapa, shakki ja työt rakennuksilla. Sitten itsetunto puuttui asiaan.

Pimeyden ytimessä

Teemu
Keskisarja,
kirves ja
viimeinen
erhe:
"Kirves on
henkirikosten
aatelia";
Keskisarja
sanoo.

Rikosmuseon lasivitriniinissä lepää kuusi kirvestä. Historioitsija **Teemu Keskisarja**, 44, ottaa käteensä niistä yhden. Kirves on kevyt ja tehty maatalon arkisiin askareisiin.

Murhakirves hukkui tutkijoilta vuosiksi, mutta Keskisarja uskoo tunnistavansa oikean kandidaattien joukosta.

”Tässä on yksi ylimääräinen naulanjälki, joka mainitaan rikostutkimuspöytäkirjoissa.”

Huittisten varavankilasta karannut vankikarkuri **Toivo Harald Koljonen** murhasi kirveellä ventovieraan **Hakasen** perheen ja paikalle osuneen naapurin Huittisissa keväällä 1943.

Uhrien joukossa olivat perheen 11- ja 6-vuotiaat lapset.

”Koljonen oli aiemmin puuhastellut harmittomien pikkurikosten parissa. Yhtäkkiä, eräänä kevätaamuna, hän murhasi muutamassa minuutissa kuusi ihmistä.”

Koljonen ei kiinnostanut Keskisarjaa oikeushistoriallisena tapauksena, vaan mysteerinä.

”Hänellä oli vaikea lapsuus ja miehuus, alkoholiongelma ja epäonnistunut avioliitto. Mutta niin on monilla muillakin suomalaisilla miehillä, eivätkä he tee tällaisia tekoja.”

Itsetunnon kysymys

Teemu Keskisarja on sukupolvensa näkyvimpiä historian tutkijoita, mutta hänen tiensä akateemiseen maailmaan ei ole ollut kaikkein tavanomaisin.

Keskisarja syntyi Helsingissä vuonna 1971. Hän kertoo, ettei tehnyt lukion jälkeen 1990-luvulla ”juuri mitään järkevää”.

Hän oli töissä rakennuksilla. Nuoren miehen elämä oli ajelehtimista, johon kuuluivat ”bisse, rööki ja naiset”.

Lisäksi häneen aikaansa vei shakki, jota hän pelasi kunnianhimoisesti, jopa SM-tasolla.

”Yksilöllä on vastuu teoistaan. Pimeää hetkeä ei voi käyttää lupalappuna mihin vain”, Keskisarja sanoo.

Rikosmuseossa säilytetään myös Tauno Pasasen asetta, jolla hän ampui neljä poliisia.

Nyt hänen ajatuksensa pelien kunnikaasta ovat muuttuneet.

”Shakki on viheliäisin harrastus, ja vihoviimeisin, jonka lapsilleni opettaisin. Se on koukuttava mielenvangitsija, joka sulkee pelaajan omaan pienoismaailmaansa”, Keskisarja selittää.

”Jos pelaa oikein kunnianhimoisesti, ei pysty tekemään mitään muuta.”

Shakin lisäksi häntä kiinnosti historia, jota hän opiskeli Alkio-opistossa.

Keskisarja päätti hakea opiskelemaan historiaa kohottaakseen itsetuntoaan. Hän ajatteli, että olisi parempi olla opiskelija kuin rakennusmies.

”Nykyisyys on hömppää”, Keskisarja sivaltaa.

”Minua ovat aina kiinnostaneet

enemmän kuolleiden ihmisten elämä kuin nykyisyys tai tulevaisuus.”

Hän pääsi Helsingin yliopistoon minimipistemäärällä vuonna 2001.

Sen jälkeen tahti oli nopea. Keskisarja valmistui filosofian maisteriksi kahdessa vuodessa ja väitteli tohtoriksi 2006. Nopean tahdin hän selittää niin, että tenttien arvosanoilla ei ollut väliä. Pääasia oli, että sai opinnot nopeasti suoritettua.

”Tulee kiire, jos aloittaa opiskelut yli kolmekymppisenä. Monet ovat silloin jo ammatissa, joten oli pakko valmistua, ettei ihan jää junasta.”

Nykyään Keskisarja on Helsingin yliopiston Suomen ja Pohjoismaiden historian dosentti.

Tervetuloa leikkaukset

Historia työllisti Keskisarjaa heti opiskeluaikojen jälkeen, kun hänen mentorinsa **Markku Kuisma** antoi kirjoitettavaksi yrityshistoriikin **Paloheimon** liikemiesveljeksistä.

Sittemmin Keskisarja on kirjoittanut työnsä historiikkeja, muun muassa Suomen Kulttuurirahastolle ja Stockmannille.

”Yrityshistoriikeista saa säännöllisen kuukausipalkan. Historiikit ovat historian hyötykäyttöä. Niistä hyötyvät yritysten pomot ja työntekijät”, Keskisarja selittää.

”Jos hyvä ja paha eivät kiinnosta ihmistä, ei hän taida olla ihminen ollenkaan.”

”Akateemista tutkimusta ei välttämättä lue kukaan.”

Keskisarja ei pelkää tilaushistorioitsijan leimaa, sillä kuukausipalkka on tärkeä asia entiselle rakennusmiehelle.

”Tässä työssä saa ansaittua rahansa rehellisesti yksityisellä sektorilla, eikä tarvitse kupata tulojaan veronmaksajilta.”

Keskisarja tarkentaa, ettei panisi pahakseen, vaikka valtio leikkaisi vaikeassa taloustilanteessa korkeakouluilta miljoonia euroja.

Tässä hän viittaa useiden korkeakoulujen – viimeisimpinä Helsingin yliopiston ja Lappeenrannan teknillinen yliopiston – aloittamiin yt-neuvotteluihin, joita esimerkiksi Tieteentekijöiden liitto on arvostellut.

”Sydäntä särkee sanoa näin, mutta verorahoilla ei pystytty rahoittamaan sellaista korkeakoulujärjestelmää, joka meillä nyt on.”

Taloudellisesti yliopiston ulkopuolella toimiva Keskisarja on asiasta eri mieltä kuin useat akateemiset kaverinsa.

”En usko, että mielipiteeni kiinnostaa yliopistolla ketään.”

Koljosen äärelle

Keskisarjan väitöskirja käsitteli eläimiinsekaantumista 1700-luvun Suomessa. Sen jälkeen tuottelias tietokirjailija on käsitellyt muun muassa sotaa, seksiä ja rikoksia.

Miksi makaaberit aiheet kiinnostavat Keskisarjaa?

”Seksin ja väkivallan kautta voi kietytetysti käsitellä ihmisenä oleminen peruskysymyksiä. Niissä pääsee nopeammin käsiksi siihen, mitä hyvä tai paha on”, Keskisarja sanoo.

”Jos hyvä ja paha eivät kiinnosta ihmistä, ei hän taida olla ihminen ollenkaan.”

Keskisarjan ja kirvesmurhaaja Koljosen tiet ristesivät vuonna 2007. Keskisarja tutki Suomen Akatemian hankkeessa 1800-luvun puolivälissä elänyttä sarjamurhaaja **Juhani Ada-**

minpoikaa, ja tämän toteutumaton kuolemanrangaistusta.

Tässä vaiheessa vastaan tuli Huittisten kirvesmurhaaja.

Koljonen oli Suomen historian viimeinen siviilioikeudessa kuolemaantuomittu. Edellisestä tapauksesta oli kulunut yli sata vuotta.

Sen vuoksi lakia oli sovellettava. Aiemmin teloitusmenetelmänä ollut kirvesmestaus muutettiin ampumisteloitukseksi. Pappikin joutui opettelemaan, miten kuolemaantuomittu valmistetaan viimeiselle matkalle.

Keskisarja selvitti tutkimusapulaistensa kanssa Koljosen aiempien rikosten kuulusteluja, joita oli kertynyt parikymppisestä alkaen. Palapeli murhaajan nuoruudesta aikuisuuteen alkoi rakentua.

Menneiden aikojen rikollinen jättää tutkijoille enemmän johtolankoja kuin tavallinen kansalainen, josta saadaan tietää yleensä kirkonkirjoista synnyin- ja kuolinvuosi sekä lasten määrä.

”Pienten rikosten tutkinnassa kysettiin aina vähän kerrallaan Koljosen lapsuudesta, työtilanteesta ja asuinpaikasta. Tutkimuksen loppuvaiheessa sain myös yhteyden ihmisiin, jotka asuivat murhan tapahtuma-aikaan Huittisissa. He muistivat vielä kauhun, kun kirvesmurhaaja liikkui kylillä vapaana.”

Vastuu omista teoista

Suomessa henkirikos tehdään useimmiten esineellä, joka sattuu olemaan käden ulottuvilla. Entä sitten kirves?

”Kirves on henkirikosten aatelia. Sillä on tehty monet rankimmista ja törkeimmistä murhista”, Keskisarja kertoo.

”Se on puukkoon nähden tuhoisampi väline ja kuitenkin arkinen maataloustyökalu.”

Keskisarjan mielestä on jossain määrin poikkeuksellista, etteivät suo-

malaiset ole oppineet käyttämään tuliaseita, vaan suosivat henkirikoksissa nimenomaan teräaseita ja paljaita käsiä. Esimerkiksi samanlaisia jengien välisiä tuliase-taistoja kuin USA:ssa ei Suomessa ole koskaan ollut.

Koljosen hirmuteko oli hänen aiempien elämänvaiheidensa valossa yllätys. Keskisarja ei kuitenkaan usko, että Koljosen päässä olisi vain ”napsahtanut” tai että hän olisi toiminut pikaistuksissaan. Ei, vaikka Koljonen yritti päästä mielentilatutkimuksiin ja näin välttää kuolemanrangaistuksen. Teon suunnitelmallisuuteen uskova Keskisarja muistuttaa, että Koljonen oli tekohetkillä selvin päin.

”Jos pimeää hetkeä käyttäisi aina selityksenä, se kävisi lupalappuna mihin vaan.”

Keskisarja ei usko sarjamurhaajista kertovista tutkimuksistaan olevan iloa nykyajan psykiatreille tai poliiseille. Hänelle itselleen tutkimuksissa korostuu pelkästään menneisyydessä eläneiden ihmisten itseisarvo.

Pahantekijän liiallinen ymmärtäminen ei ole Keskisarjasta hyvä ilmiö, vaikka hän on yrittänyt tutkimuksessaan löytää taustoja kevään 1943 mielettömälle surmatyölle.

”Rikollisen uhriuttaminen ei toimi rikosten ennaltaehkäisyinä, vaikka se olisimiten empaattista ja inhimillistä hyvänsä. Murhaaja on aina murhaaja”, Keskisarja sanoo.

”Ei voi ajatella niin, että yhteiskunnan tai läheisten olisi pitänyt huomata, ettei tuo enää jaksa”, hän muistuttaa.

”Kyllä yksilöllä on melkein aina vastuu omista teoistansa, jos hän on järjissään.” ■

Teemu Keskisarja

- Historioitsija. Helsingin yliopiston Suomen ja Pohjoismaiden historian dosentti.
- Syntynyt 5.8.1971 Helsingissä.
- Asuu Vantaalla.
- Perheeseen kuuluu kaksi lasta.
- Filosofian tohtori.
- Tieto-Finlandia -ehdokkuus vuonna 2013 teoksesta Viipuri 1918.
- Ajankohtaista: Kirves – Toivo Harald Koljosen rikos ja rangaistus -teos (Siltala).